

Nismo sigurni u ono što biva, u sliku koja titra van moći da utičemo na njen pomjeran tok. To je drama svijesti, revnosno zabilježena, status osuđenika. Eto razrešenja onog što nudi život ili konačnog zapleta, usiljenog izraza za jedan pomno piraćen tok ili život. To je ono što Jovović apostrofira i varira u više uspješno izvedenih poetskih cjelina. Zato je, valjda, vidljiv pokusaj poistovjećenja onoga što nudi život i onoga što nudi poeziju. U nježnim i liursko-ironičnim izlivima situirani su pjesnikovi mitovi, motusi koji uslovjavaju stromovit pad ili lagani uspon, aks uspona uopšte im u poeziji i životu.

Poezija Jovovićeva ima izraženu težnju ka misaonosti. Nije riječ o nekom sistemskom prebiranjem po izvjesnim postulatima ljudskog mišljenja, već o hiper-troširanoj i, nadasve, srećno iskazanoj poetskoj skeptici, o sumnji u sve što se odigrava i u moći svega što je van pjesme i pjesnika. Identičnost na relaciji život-pjesma prevlada se u konvencionalnim slikama svagdašnjeg življjenja, kada čovjek neminovno kopni pred pjesnikom. Osjećanje gubitka vodi ka nesigurnosti koja podriva i aljenira pjesnikov status. Van ljudi, zvijeri, svijeta. Oni ruše pjesnikov kosmos čudnom upornošću, koja u pjesnikovim mehanizmima odbrane poprima posve drugačiji oblik. Prirodni svršetak je u strahu ili vraćanju u bajkolik okvir minulog vremena, van slijepih fasada gradskih kuća i nameta potrošačkog društva, van lepršave logike i satelita koji se guše u moru »avitaminoze, alkoholizma, altruirizma«. Sreća pjesnika je u tom vječno izgubljennom sjaju čovjeka, u njegovoj prirodi, fatumu, u gubitku pred vremenom.

Različiti su putevi koji, u sferama modernog izraza, vode ka uobičavanju istog. Time se otvara i problem egzistencije modernog: ako ne kao problem mogućeg, a ono kao problem stvarnog, određujućeg. Svedeno pod uži regulativ: da li se opsluživati opštom simbolikom ili onom koja nosi pečat određenog vremena?

Konačno, gubi li poezija u kabinetskoj »nastavi« pjesnika koji, bez svoje volje, nosi epitet »intelektualistički«? Je li sumnjiv savremen izraz, po minisu prepoznatljiv u atmosferi kafanskog dima? Dileme otvaraju nova pitanja. Za oblast *poesisa* ništa neobično. Ekvivalentnost u valorizaciji disparatnih poetskih opredjeljenja je, čini mi se, jedini ispravan i mogući put. Počesto sve krajnosti, u poeziji posebno, dovode u pitanje sopstveni identitet. Zato i mislim da ovom Jovovićevom »divljem plaču« treba izvjesna doza »priptomljenošć«. Taj sud u svojoj naivnosti ne pretenduje da bude savjet, a svojom suštinom nameće autoru određena preispitivanja, nikako sumnju. Time bi Jovović, konačno, u savremenoj pjesničkoj riječi, zauzeo ono mjesto koje mu, po izraženoj senzibilnosti i poetskoj snazi, stvarno pripada.

ZARKO ROŠULJ: »LUDAJNICA«, Književna opština, Vršac 1977.

Piše: Dejan Tadić

Na pedesetak stranica ove knjige, prve samostalne zbirke mladog beogradskog stvaraoca Rošulja, nevelike po obimu, odslikan je ceo jedan ljudski i pesnički život, na nekonvencionalan, svež i uzbudljiv način. *Ludajnica* nije podjeljena na već uobičajene pesničke krugove-cikluse, već je prezentirana kao kompaktna celina, što nimalo ne smeta prilikom njenog očitavanja, tj. tumačenja, s obzirom da u njoj nema klasičnog čitanja, već se ono više svodi na posmatranje i tumačenje određenih slika i pojmlja. Naime, Rošulj je pesnički simbol sveo na grafički znak, na slovo, na najsjajniji mogući pravopisni znak (zarez, tačka, uskličnik). U ovim pesmama-slikama funkciju reči i stihova preuzimaju grafičke oznake. Rošulj je štamparstvo na ovaj način kulinirao do čiste, supitne poezije. U njegovim pesmama (uslovno tako nazivanim) uočljiva je simetrija grafičkih oznaka. No, to ni u kom slučaju ne znači da je njegova limika suvoparna i štura, naprotiv — ona je komunikativna, sadržajna i bogata.

Rošuljev pokušaj nove poezije, ako to nije suviše smela tvrdnja, otvara jedan novi krug poezije, briše klasičnu granicu između već uobičajenog poetskog kazivanja i slikarstva, naime, zbljava ove dve raznorodne umetnosti i stavlja ih jednu naspram druge, stvarajući mnoga međusobno moguća poređenja.

Ludajnica predstavlja konačan stvaralački čin, definitivnu i potpuno zaokrugljenu celinu kojom se Rošulj uključio u krug zrelih stvaralača. Njegova poezija je sublimirana i koncentrisana, zgusnuta do krajnjih granica, što predstavlja njenu svojevrsnu vrednost.

Analizirajući pojedine pesme-slike u ovoj knjizi, pokušaćemo da delimično uđemo u suštinu funkcije pojedinih znakova i re-

či, te u njihove uzajamne odnose i veze unutar jedne pesme. U pesmi *Potiljak stihova* autor predstavlja stihove nizom crnih kvadratiča i pravougaonika, pokazujući kako bi, eventualno, izgledala jedna pesma posmatrana »s leđa«. Ovo je, svakako, neuobičajena opservacija pesme. *Vršački put* je pesma u kojoj su različitim slovima »T«, većim i manjim, u prvom planu i u perspektivi, označene daljine i putovanja. Naime, radi se samo o jednom putu, a slovo »T« ima funkciju telegrafske stubova koji se u perspektivi sužavaju ka horizontu. Pesma je, samom primenom ovog jednog slovnog znaka, svedena na krajnju jednostavnost, a slika putu ostvaruje se u potpunoj čistoti. U pesmi *JA, slovoslagac*, Rošulj sugerije čoveka razapetog između slova i grafičkih znakova poput Prometeja. Ovo je uvodna pesma u zbirci, koja odmah jasno upućuje na pesnikov svet, njegov način mišljenja i posmatranja stvarni oко sebe. Pesmu *Stalagmiti i stalaktiti* sačinjavaju hemijske formule krečnjaka — CACO. Naime, time se sugerira stroga harmoničnost i pravilnost stvaranja u prirodi. Pesma je ravnoopravno sačinjena od belih praznina i slovnih dvoslučkih trouglova koji ih okružuju. Na taj način pesnik dočarava strogost i pravilnost monogeometrijskog procesa u kojima se formiraju ove pečinske izrasline. Svoj postupak autor dosledno sledi u ostalim pesmama — *Natašino suzno oko*, u kojoj je našlikao oko iz koga kapljice dvostruko ispisana reč Nataša, zatim *Luster*, u kojoj je upotrebljeno najviše različitih reči, potom u lepo grafički oblikovanoj pesmi *Cvet samoupravljanja* i ostalim tekstovima zbirke.

Ludajnica Žarka Rošulja, može se reći, uspeo je eksperiment. Knjiga je otvorila jedan novi, uzbudljivi i neuobičajeni svet, svet štamparskih i grafičkih znakova, omogućivši čitaocu-gledaču da vidi ono što je do njega dopiralo samo kao zvuk. Time je pesnik u potpunosti ostvario svoju namjeru, tim pre što *Ludajnica* deluje kao celovito i kompaktno ostvarenje.

kritički imenik

Piše: Jovan Delić

Julijan Tamaš, IZMEĐU KNJIŽEVNE TEORIJE I INTERPRETACIJE, RU »Radivoj Čirpanov, Novi Sad 1977.

Širok je spektar problema kojima se bavi ovaj mladi književni teoretičar (rođen 1950), toliko da ih je u ovakvoj recenziji teško i pobrojati, a kamoli opisati i vrednovati njihova rešenja ponašob. Tu su pitanja odnosa interpretacije i teorije, problemi metoda i njihovih dometa na konkretnim pjesničkim ostvarenjima; tu su pitanja istorijsko-tipoloških analogija i, s njima u vezi, niz problema vezanih za proučavanje nacionalnih književnosti, komparativne i opšte književnosti, za probleme istorije književnosti i teorije književne istorije; tu je i niz pitanja vezanih za odnos poezija-društvo i posebno zanimljiv prilog proučavanju rusinske književnosti, gdje je ovaj teoretičar zapitan u odnosu rusinske prema jugoslovenskim književnostima i prema ukrajinskoj književnosti i istovremeno zamišljen nad situacijom u kojoj se nalazi stvaralač »majles literature«.

Već iz ovog širokog i nezavrsenog spiska problema koje knjiga otvara, može se zaključiti da je niječ o raspravama metodološke prirode. Tamaš postavlja pred sebe i pred čitaoca najkrupnija pitanja, kakva su do sada postavljali u nas samo odabranici proučavaoci književnosti, tako reći posvećeni. To je i hrabrost i rizik ovog mladog autora.

Impresionira poznavanje savremenih književnih teorija-metodologija, vladanje domaćom i stranom stručnom literaturom, ali i poznavanje književnosti na širokom slavističkom terenu, filozofsko obrazovanje i disciplina duha, poštovanje metoda i poštovanje umjetničkog teksta.

Cijeneći ovu knjigu kao vrijedan doprinos ovdašnjem proučavanju književnosti, a posebno doprinos stvaranju teorijske i književno-istorijske svijesti o rusinskoj književnosti, uvjereni da je pred nama autor od talenta i rada, kome predstoji lijepi rezultati, preporučujemo ovu knjigu čitaocima.

Tatjana Cvejin,
NEVIDLJIVI DAROVI,
Apatin 1977.

Tatjana Cvejin je požurila da objavi knjigu i tako sebi napravi lošu uslugu. Očito je talentovana pjesnikinja, ali bez mnogo duhovne discipline, bez dovoljno kritičke i pjesničke samosvijesti. Kako, inače, objasniti da se uz dobre, nove i moderne stihove nalaze i konvencionalni, ispojedno-privatni podaci ili prazna umovanja. Najbolje pjesme ovdje nijesu one koje autor-